

Denne artikel skal refereres til som:

"Hvad er psykoanalyse?" v. Jane Bykær. Udgivet november 2016 på www.Psykoanalysen.dk

Hvad er psykoanalyse?

En analyse er at bringe noget ned til dets mindste bestanddele. Da Freud tog psyken under "lup", opstod der en ny disciplin. Den kaldte han psykoanalyse.

Men hvad var det for en psyke, Freud kastede sin interesse i? Det var en psyke, der var svær at få hold på. Menneskets psyke fremtræder med drømmer, paradokser, dobbeltheder, modsigelser, fejltrin, symptomer, gentagelser, omvendinger, masker, spil, løgne, ønsker, behov etc. Og som om denne blandede landhandel ikke er nok, så viser det sig samtidig, at denne menneskets psyke producerer sine egne problemer. Denne underlige, utidige størrelse vakte Freuds interesse. Er der en sandhed gemt i alt dette? Ja, svarer Freud, men den er ikke enkel og ligetil at fremlede. Det kræver derimod et helt nyt felt, indebærende en ny hypotese, en ny måde at tænke logik, tid og rum på. Det er unægtelig ikke så lidt.

Freuds "undersøgelsesredskab"

Freuds undersøgelsesredskab var hans lytten. Det siger sig selv, at der må have været noget særligt ved denne lytten, som er afgørende for denne tilblivelse af psykoanalysen. Men hvori består den? Det er tidstypisk at klage over, at "han/hun ikke hører, hvad jeg siger", "vi kan ikke tale sammen" m.m. Freud lyttede imidlertid ikke for at kommunikere med analysanden. Det var ikke for at samtale, han modtog sine analysander. Han ville noget andet, der rakte udover den "gode" samtale. Han ville nærmere undersøge grundlaget for talens og tænkningens mange fejl, forstyrrelser, sammenbrud og dermed fænomener som symptomet, angsten og hæmningerne. Han lyttede i talen. Han stillede sine ører ind med en frit-flydende opmærksomhed for at lytte til den enkelte tales talemåde. Han lyttede til det, der også siges, når der tales. Det, der taler i talen. Måden, Freud greb sin undersøgelse an på, var ved at lytte til den ene analysands tale efter den anden. Ikke blot ved få konsultationer, men dag ud og dag ind i lange, individuelle analytiske forløb. På denne plads, i denne position, dukkede noget op, som han kunne bruge, dels i sin udarbejdelse af psykoanalysen som disciplin og i den enkeltes psykoanalyse.

Hypotesen om det ubevidste

Der blev lyttet til symptomet! Freud og hans samtidige kollegaer opdagede nemlig, at symptomet havde noget at sige. Symptomet blev taget alvorligt som en krypteret form for tale. Og via denne lytten blev psykoanalysen til. En disciplin, som i øvrigt blev født ind i slutningen af et århundrede, der i samtiden barslede med interessen for sindets kringelkroge. Vi behøver blot at nævne en forfatter som Henrik Ibsen der har efterladt os klassiker, for at ane den nye interesse. Denne måde psykoanalysen lytter på er en etisk placering. I og med denne placering i forhold til den enkeltes tale måtte han finde noget, der kunne sætte denne ikke-fejl ind i en sammenhæng, så der kunne redegøres herfor med en tydning. Denne sammenhæng kaldte han ”hypotesen om det ubevidste”¹.

At indføre denne hypotese er en genistreg, men det er mere og andet end det. Det er en nødvendig hypotese, hvis symptomet skal have mulighed for at kaste betydning af sig. Og det er derudover et begreb, der muliggør et helt nyt undersøgelses- og forskningsfelt – ved navn psykoanalysen.

Symptomet har fra hverdagslivets side en uforståelighed over sig. Der mangler en logik og en bevidsthed fra den, hvis symptom det angår. Symptomet er som en underlig, blind fugl, der er kommet forkert i byen og flyver mod ruden igen og igen. For at komme nærmere på, hvad det var, han opdagede, måtte han udvikle det teoretiske livsværk, som blev til psykoanalysen. Psykoanalysen har udfoldet og udformet sig i en stadig undersøgende dialog med sit objekt. Et objekt, som omvendt har formet psykoanalysens tænkning, dens praksis, dens muligheder og begrænsninger.

Netop den placering, Freud tager i forhold til symptomet, giver ham muligheden for at være i et særligt forhold til det objekt, han kommer til at give tale, og hvis struktur, arbejds måder og tidslighed han klargør. Objektet er naturligvis det ubevidste. Dette begreb, denne hypotese, bliver det begreb og det objekt, hvorigennem psykoanalysen ånder og finder sine veje. Det bliver via det sted, symptomets tilsyneladende manglende logik finder sine manglende elementer.

Rum og tid

Samtidig hermed - og som følge heraf - optræder en grundlæggende ny erfaring om tid og rum. *”Tiden er ikke længere Newtons homogene, lineære bevægelse. Ligesom tidligere de irregulære planeter... laver nu også tiden krøl på sig og vender tilbage. På tilsvarende måde er heller ikke rummet længere til at stole på: en tidligere ydre og relativ uskyldig oplevelse vender tilbage i sjælens indre rum, trænger sig på og flyder over i det samtidige, ydre rum, overskrider grænsen mellem indre og ydre, slår forskellen i stykker. Denne psykiske kausalitetsform – den efterlods*

---

¹ Metapsykologi 1. Sigmund Freud. 2. udgave. Hans Reitzel. København 1983. Side 123.

*virkning – var ikke forudset, hverken i filosofiens værksteder eller i videnskabens laboratorier*².

Herfra kommer ”før” efter ”efter” og ”vender tilbage fra et sted, for at komme til stede et andet sted”. Psykoanalysen følger tanken, subjektet, væk fra alfarvej og med på de stier, der dukker op, vender om, slår sig sammen og skiller sig ad på ny. Psykoanalysen er det sted, der undersøger og i sin placering tager højde for dette særlige subjekt, som psykoanalytikerens Lacan kalder *subjektet for det ubevidste*.

Grundlæggende ny erfaring

Psykoanalysen er en grundlæggende ny erfaring i tænkningens historie. Ikke nok med, at det er nyt i tænkningens historie. Psykoanalysen producerer også noget nyt for det subjekt, der søger psykoanalysen. En nyhed, som har så opfattende en karakter, at det viser sig, at den må genopstå nu og da. Den kan ikke blot optages og placeres i kartoteker med ”hvad vi ved”. Det er en nyhed, som har en bagside, når den møder op på kulturens aktualitets arena. Den kan netop ikke have universel viden-status. Den er afhængig af et subjekt, som kan høre det ubevidste og bruge det til noget.

Psykoanalysen er så let som ingenting at affærdige, netop fordi den i sin natur kræver en anerkendelse af det ubevidste, som er dens grundlagshypotese. Uden den eksisterer psykoanalysen ikke. Det er en skrøbelighed ved psykoanalysen, som den er indlejret i, et reelt vilkår, men denne skrøbelighed er også dens mulighed.

Efter Lacan tilbage til Freud

Efter Freud, efter psykoanalysen, bliver det, den klassiske litteratur altid har vidst, sat i tale, nemlig at alt, hvad vi gør, er forbundet med en særlig form for nydelse. En nydelse, *jouissance*, som Lacan kalder det, er en blanding af nydelse og lidelse. Vi er, som Freuds klassiske sætning udsiger, ”ikke herrer i eget hus”. Vi er bundet, selv hvor vi føler os mest frie. Vi er bundet til kroppen og sproget, til den a/Anden og talen. Og netop dette menneskelige vilkår har omfattende konsekvenser, dels for den enkelte, og dels for muligheden for at forstå og ikke mindst følge dette *subjekt for det ubevidste*³. Det er det, psykoanalysen i hele sin bestræbelse giver tale og krop til.

Men enhver psykoanalyse er også i en tid og placerer sig uundgåeligt i den. Og her bliver den med Lacan et symptom, ”*som den, der afslører ubehaget i den kultur, som vi lever i*”.

Psykoanalysen er ”*en praktik, og den beskæftiger sig med det, der ikke virker. ... Man må ikke glemme, at det drejer sig om noget helt nyt, sammenlignet med medicinen eller psykologien med dens udbygninger*”. Og det er stadig en ung praksis.

---

2 At arve Freud. Lystprincip og urfortrængning. Metapsykologiske forelæsninger. Rolf Reitan. Klim. Randers 1994. side 93.

3 Laurits Lauritsen. Subjektet for det ubevidste – i Lacans psykoanalyse. Psyke og Logos, 2002, 23, 200-211.

Litteraturliste

Jacques Lacan . Det Lacianske fænomen. Drift. Tidsskriftet for psykoanalyse nr. 1 2012. side 7.

Jacques Lacan. The Ethics of Psychoanalysis. The Seminar of Jacques Lacan. Book VII. 1950-1960.
Tavisstok/Routledge. New York 1992.

Sigmund Freud. Metapsykologi 1 og 2. 2. udgave. Hans Reitzel. København 1983

Sigmund Freud. Psykoanalysen i grundtræk. Det lille forlag. 4. oplag 2001.

Laurits Lauritsen. Subjektet for det ubevidtse – i Lacans psykoanalyse. Psyke og Logos 2002.

Rolf Reitan. At arve Freud. Lystprincip og urfortrængning. Metapsykologiske forelæsninger.

Kirsten Hyldgaard. Det utidige subjekt. Roskilde Universitetsforlag. 2003.